

Konferanse: En palestinsk stat – 75 år med brutte løfter

I begynnelsen av februar arrangerte ICJ Norge og Forsvar Folkeretten konferansen «En palestinsk stat – 75 år med brutte løfter. Retten til selvbestemmelse.»

Konferansen ble innledet av Terje Einarsen med en presentasjon om folkenes selvbestemmelse og staters territorielle integritet etter folkeretten. Han ga en innføring i spørsmålet om et folks rett til selvbestemmelse, sentrale regler i folkeretten og relevant rettspraksis særlig ved Folkerettsdomstolen (ICJ) i Haag.

Retten til selvbestemmelse gjelder ikke bare et folks stilling innad i en statsdannelse og eventuelt spørsmål om frigjøring, men gir også folkerettslig vern for statens folk mot ytre aggresjon fra andre stater. I rettsoppgjøret etter andre verdenskrig i Nürnberg ble for eksempel tyske politiske og militære ledere personlig dømt for angrepskrig, også for angrepet på Norge. I dommen definerte domstolen i denne forbindelse strenge vilkår for å akseptere et såkalt preventivt selvforsvar ut fra hensynet til den angripende stats egen sikkerhet. Denne læren har fortsatt gyldighet og betydning i en folkerettslig vurdering av Israels langvarige okkupasjon av palestinsk territorium.

Einarsen gjennomgikk kort flere avgjørelser ved ICJ som kaster lys over forholdet mellom et folks rett selvbestemmelse og kolonistyre. Den seneste saken her er ICJs rådgivende uttalelse om de rettslige konsekvenser av Storbritannias fortsatte koloniale administrasjon av «the Chagos Archipelago» tilknyttet staten Mauritius. Domstolen fant at Storbritannia gjennom sin pågående okkupasjon av øyen krenket selvbestemmelsesretten og utgjorde en ulovlig handling etter folkeretten. Forholdet måtte derfor bringes til opphør så hurtig som mulig, uten betingelser. Andre stater er forpliktet til å samarbeide med FN for dette formål.

Denne praksis vil være et viktig bakteppe for de spørsmål ICJ nå skal vurdere etter anmodning fra FNs generalforsamling. Spørsmålene som skal besvares omhandler de rettslige konsekvenser av bruddet på palestinernes rett til selvbestemmelse, sett i lys av okkupasjonen, bosettinger på okkupert palestinsk territorium og israelsk anneksjon av palestinsk land. Spørsmålet om okkupasjonens lovlighet vil stå sentralt, sammen med konsekvensene for andre stater og for FN hvis okkupasjonen anses som ulovlig. Einarsen antok at det er sannsynlig at ICJ vil konkludere med at okkupasjonen er ulovlig.



Konferansens hovedgjest var Francesca Albanese, en av FNs spesialrapportører på Palestinsk område. Hun er den åttende personen og første kvinnen til å inneha denne rollen siden funksjonen ble oppretter i 1993. Hennes første rapport omhandlet det palestinske folks rett til selvbestemmelse. Selvbestemmelsesretten er en av de grunnleggende rettighetene i FN-pakten. I kraft av denne retten bestemmer folket fritt sin politiske stilling og fremmer fritt sin egen økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling. Retten til selvbestemmelse må oppfylles før andre menneskerettigheter kan innfris. Den har blitt stadfestet flere ganger siden 1919, som en rettighet til det palestinske folk, men det har fremdeles ikke blitt innfridd.

Derimot har det blitt en sakte, men sikker internasjonal aksept av det som må kunne kalles et apartheidregime i de okkuperte palestinske områdene. Oslo-avtalen ga en illusjon av etablering av en selvstendig palestinsk stat, men selv om en palestinsk stat faktisk eksisterer folkerettslig, er den ikke selvstendig i praksis uten rettigheter over egen befolkning, områder eller naturressurser.

Okkupasjonen, som har vart i 55 år, er kroneksempelen på hva som er brudd på retten til selvbestemmelse.

Okkupasjonen som Israel har manifestert over Vestbredden, Øst-Jerusalem og Gaza er støttet opp av fire grunnleggende elementer som bygger opp under et alvorlig brudd på retten til selvbestemmelse:

1. Territorial suverenitet. Bruddet består i at Israel tar, annekterer og deler palestinsk areal og overfører sin egen befolkning til okkuperte områder. Dette er grunnleggende ulovlig etter internasjonal humanitærrett.
2. Suverenitet over naturressurser. Å ha rett til å disponere over egne naturressurser er nødvendig for å sikre en selvstendig palestinsk økonomi. Denne retten blir krenket ved at Israel tar ut og utnytter palestinske ressurser for egen vinning.
3. Et folks rett til kulturell eksistens. Dette blir brutt ved at Israel approprierer, sletter og undertrykker palestinske symboler og identiteter ved bl.a. å forby palestinske flagg.

4. Oppbygging og utøvelse av palestinsk politikk, som er hjertet i retten til selvbestemmelse. Dette blir brutt av Israel ved at all politiske insentiver blir undertrykt og fordømming av palestinske menneskerettsorganisasjoner.

De systematiske og kontinuerlige bruddene på retten til selvbestemmelse blir gjennomført også ved at den palestinske befolkningen blir kastet ut og israelere flytter inn.

Situasjonen må derfor endres, og det må bli en annen innfallsvinkel til hvordan det palestinske spørsmålet blir håndtert internasjonalt:

1. Dette er ikke en konflikt mellom to likeverdige parter, men et resultat av et overgrep av en kolonimakt. Okkupasjonen vil ikke avsluttes ved forhandlinger, men ved at det palestinske folk får anerkjent sin rett til selvbestemmelse og at denne i dag krenkes.
2. Internasjonal lov må gjeninnføres i praksis, inkludert de følgende punkter:
 - a. Retten til selvbestemmelse og forbud mot apartheid må bli respektert.
 - b. Økonomiske og diplomatiske midler må tas i bruk ved hjelp av FN.
 - c. Andre stater bør gjennomføre sanksjoner ved klare brudd på humanitærretten og menneskerettighetene – her vil eventuelt straffansvar etablert gjennom ICCs etterforskning kunne få stor betydning.
 - d. Så lenge FNs sikkerhetsråd er handlingslammet, bør den kommende rådgivende uttalelsen fra ICJ bli et første viktig steg mot å avslutte okkupasjonen.
 - e. Internasjonal lov må ikke bli oversett, for det svekker tillitten og rollen til FN også i andre sammenhenger.
3. For det tredje er det behov for å utplassere en beskyttende tilstedeværelse på bakkenivå for å sikre befolkningen.
4. For det fjerde er det et stort problem at mulighetsrommet for å endre situasjonen blir mindre og mindre hvis intet gjøres snart.

Til slutt konkluderte Albanese med at det er et akutt behov for å ende volden, både for det palestinske folk, men også for israelerne. Det er krystallklart at tiår med straffefrihet og vold, korrupperer og ødelegger fundamentet til et samfunn. Det gjelder også for Israel.



Etter Albaneses innlegg snakket Erling Rimestad, statssekretær i Utenriksdepartementet om Norges rolle i FN i 1947 og i 2022. Han sier at selv om Norge støtter byggingen av en palestinsk stat, har vi ikke anerkjent en palestinsk stat. Det vil vi først gjøre når det foreligger en fremforhandlet løsning. Den palestinske ledelsen er for splittet. Norge har begrenset med rettslige midler, særlig fordi det foreligger i dag ikke tilstrekkelig enighet internasjonal for virkemidler mot Israel. Virkningen av språket som brukes må vurderes. Når skarp ordbruk brukes, skaper det mer avstand og er ikke konstruktivt. Norges rolle i Sikkerhetsrådet bidro til at Sikkerhetsrådet var mer konstruktive i Israel-Palestina-konflikten. Vi skulle gjerne ha oppnådd mer.

Regjeringen har stor forståelse for palestinernes behov. Men en rådgivende uttalelse fra ICJ krever en grundig vurdering. I dette tilfelle var det også kun den ene parten som stod bak anmodningen til ICJ. I AHLC (Giverlandsgruppa) jobber vi sammen for å bygge de palestinske statsinstitusjonene. Dette handler om å bedre levekårene for palestinerne. Vi mener det er viktig å opprettholde et forum for dialog og samarbeid.

Han avsluttet innlegget med å takke for norsk engasjement i sivil samfunnet.

Det siste innlegget var ved Jørgen Jensehaugen, seniorforsker ved Fredsforskningsinstituttet i Oslo PRIO om Palestinernes kamp om landet.

Han fortalte om de historiske linjene i okkupasjonen. Da FN først blandet seg inn i Palestina-spørsmålet var palestinerne (arabere) i besittelse av ca. 90% av landet. FNs løsning i 1947 var likevel en deling hvor palestinerne skulle få beholde 43%, mens Israel skulle opprettes på

56% av det samlede territoriet. Jerusalem skulle være underlagt FN. Palestinerne takket nei til tilbudet og siden den gang har palestinerne opplevd krig, flukt til andre land som Jordan og at deres land har blitt okkupert av Israel, men i perioder også delvis av Jordan og Egypt.

Sagt enkelt er det dette dilemmaet palestinerne har i dag: Den løsningen de har kommet fram til at de kan akseptere, nemlig tostatsløsningen, har blitt umuliggjort av Israel, mens den løsningen de forlot i 1947 er det ingen som kan akseptere. Dagens situasjon kan beskrives på mange måter: Apartheid; en-stats-realitet, ingen-løsnings-limbo.

Hvis Israel annekterer eller bosetter enda mer palestinsk territorium, er tostatsløsningens død veldig tydelig.

Konferansen ble avsluttet av en paneldebatt om Palestinernes rett til selvbestemmelse – hva kan Norge gjøre? I debatten deltok Ingrid Fiskaa, medlem av Stortingets utenriks- og forsvarskomite (SV), Liv Tørres, leder av LOs internasjonale avdeling og Gaute Børstad Skjervø, nestleder i AUF.

